

अक्षर वाङ्मय

एप्रिल-मे-जून २०२४

वर्ष : चौदावे अंक : चौथा

संपादक

डॉ. नानासाहेब सूर्यवंशी

अ क्ष र वा इ म य

अंगाईगीते : भारतीय आणि जागतिक विशेषांक

Year : 14
Issues : 1 to 3
वर्ष : चौदावे
अंक : १ ते ३

Akshar Wangmay Special Issue
Lullabies : Indian & International

July 2023 to
March 2024
जुलै २०२३ ते
मार्च २०२४

संपादक
डॉ. नानासाहेब सूर्यवंशी

- जगातील अनेक देशांत पोहोचलेले पहिलेच मराठी वाङ्.मयीन नियतकालिक
- देशोदेशींची विद्यापीठे व मान्यवर संस्थांच्या वाचनालयांत विराजमान झालेला ८०० पानी मौल्यवान संदर्भग्रंथ
- जगातल्या ३४ भाषांतील ३२१ अंगाईगीतांचा व ४ लुप्तप्राय होण्याच्या मार्गावरील भाषांतील अंगाईगीतांचा मराठी अनुवाद असलेला संदर्भग्रंथ
- जगातल्या २५ देशांतील ६ संस्थांचा व ५ अंगाईगीत प्रकल्पांचा सहभाग असलेला महत्त्वाचा संदर्भग्रंथ

आर. एन्. आय. फॉर इंडिया नवी दिल्ली
र. नं. - MAHMAR-36829-2010

ISSN – 2229-4929
UGC Approved and
Peer Reviewed Journal

अक्षर वाङ्मय

वर्ष : चौदावे अंक : चौथा

एप्रिल-मे-जून २०२४

संपादक

डॉ. नानासाहेब सूर्यवंशी

कार्यकारी संपादक

डॉ. शिवाजीराव देशमुख

मार्गदर्शक

डॉ. अरुण प्रभुणे

संपादक मंडळ

डॉ. विजय वारकड

डॉ. रत्नाकर बेडगे

डॉ. दीपक चिह्रवार

डॉ. अंजली मस्करेन्हस

अमेरिकेतील समन्वयक

रमेश देशपांडे • सोनाली जांभेकर

प्रकाशक : सौ. रेखाताई नानासाहेब सूर्यवंशी, प्रतीक प्रकाशन,
'प्रणव', रुक्मे नगर, थोडगा रोड, अहमदपूर ४१३५१५.

मुद्रक : श्री. जे. प्रिंटर्स, प्रा.लि., १४१६, सदाशिव पेठ, पुणे-४११ ०३०

साहित्य व वर्गणी पाठविण्याचा पत्ता : डॉ. नानासाहेब सूर्यवंशी
'प्रणव', रुक्मे नगर, थोडगा रोड, अहमदपूर, ता. अहमदपूर

जि. लातूर ४१३५१५. भ्रमणध्वनी : ९४२३६५५८४१

E-mail : suryawanshinanasaheb67@gmail.com.

वार्षिक वर्गणी : रु. ५००/-

पंचवार्षिक वर्गणी : रु. २०००/-

द्विवार्षिक वर्गणी : रु. ९००/-

अंकाचे मूल्य : रु. १२५/-

* महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी या नियतकालिकातील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही.

* या अंकातील लेखांतून व्यक्त झालेल्या लेखकांच्या मतांशी संपादक, संपादक मंडळ, प्रकाशक व मुद्रक सहमत असतीलच असे नाही.

R. N. I. FOR INDIA New Delhi
R. No. – MAHMAR-36829-2010

ISSN – 2229-4929
UGC Approved and
Peer Reviewed Journal

AKSHAR WANGMAY

Year : 14 Volume : 4
April-May-June 2024

Editor-in-Chief
Dr. Nanasahab Suryawanshi

Executive Editor
Dr. Shivajirao Deshmukh

Advisor
Dr. Arun Prabhune

Editorial Board

Dr. Vijay Warkad
Dr. Ratnakar Bedge

Dr. Deepak Chiddarwar
Dr. Anjali Mascarenhas

U.S.A. Coordinator

Ramesh Deshpande • Sonali Jambhekar

Publisher : Sou. Rekhatai Nanasahab Suryawanshi, Pratik Prakashan,
'Pranav', Rukme Nagar, Thodga Road, Ahmedpur 413515

Printer : Shri. J. Printers Pvt.Ltd. 1416, Sadashiv Peth, Pune 411 030

Address for sending articles and fees : Dr. Nanasahab Suryawanshi
'Pranav', Rukme Nagar, Thodga Road, Ahmedpur 413515

District : Latur

Mobile phone : 9423655841

E-mail : suryawanshinanasahab67@gmail.com

Subscription Rates Yearly : Rs. 500/-

Five Years : Rs. 2000/-

Two years : Rs. 900/-

Current Volume : Rs. 125/-

* Maharashtra State Literary and Cultural Board has granted funds for the Publication of this Journal. But Maharashtra State Literary and Cultural Board has not been responsible for writers opinion in this Journal.

* The content and opinions expressed in the articles are the views of the authors and do not necessarily reflect the views and opinions of the periodical's Editorial Board, publisher or the advisor. The authors are solely responsible for the facts and accuracy of the content of the articles.

अनुक्रम

- संपादकीय ----- ४
- मुखपृष्ठाविषयी ----- ७
- 'रणांगण' : एक पुनरावलोकन ----- ९
- सुधीर रसाळ**
- ना. धों. महानोर ----- ३०
- डॉ. जनार्दन वाघमारे**
- पोर्तुगीज सत्ता आणि गोमंतकीय मराठी नियतकालिके ----- ५३
- समीर झांट्ये**
- Bahuli ----- ६६
- Shivaji Seth**
- 'भुरा' व्यवस्थाभाष्याचा चिंतनगर्भ आविष्कार ----- ७२
- डॉ. सुधाकर शेलार**
- समकालीन मराठी कवितेचा पैस विस्तारणारी कविता :
'आता वह्या सगळ्या बुडीत खाती' ----- ९०
- डॉ. समिता जाधव**
- 'सांजवात' उत्कट भावनांचा मुक्ताविष्कार ----- ९९
- डॉ. रा. गो. चवरे**
- 'नाही गिरवता येत कुठलीच लिपी' : आशयसंपन्न आणि
चिंतनशील कविता ----- १०६
- डॉ. श्रीकांत पाटील**
- प्रतिक्रिया ----- ११०
- प्रा. इंद्रजित भालेराव, डॉ. जगदीश कुलकर्णी**
- 'अक्षरवाङ्मय'चे नूतन व नूतनीकरण केलेले वर्गणीदार ----- ११९
- हिशोबपत्रक ----- १२२
- संपादक मंडळ ----- १२३

संपादकीय

चौदाव्या वर्षातला 'अक्षर वाङ्मय'चा हा चौथा अंक रसिकांच्या हाती देताना आम्हाला आनंद होतो आहे. या अंकाबरोबरच चौदावे वर्ष 'अक्षर वाङ्मय'चा आनंदाने निरोप घेते आहे. या चौदा वर्षांनी आम्हाला काय दिले? या प्रश्नाचे उत्तर शोधण्यासाठी 'अक्षर वाङ्मय'च्या गेल्या चौदा वर्षांतल्या वाटचालीचे सिंहावलोकन करावे लागेल.

* ललितगद्यात्मक-संशोधनात्मक-चित्ररसग्रहणात्मक अनेक मुखपृष्ठकथा, अभ्यासू समीक्षकांचे समीक्षा लेख, व्यासंगी संशोधकांचे संशोधनपर लेख, ललित लेखकांचे उत्तम ललित लेख, कथाकारांच्या वाचनीय कथा, कविमनाच्या कवींनी लिहिलेल्या कविता असे विविधांगी लेखन प्रकाशित केल्याचा आनंद या चौदा वर्षांनी आम्हाला दिला आहे.

* महत्त्वाचे म्हणजे ग्रामीण भागातून प्रकाशित होणाऱ्या 'अक्षर वाङ्मय'ला देश-विदेशात एक मराठी वाङ्मयीन नियतकालिक पोहोचवल्याचे समाधान या चौदा वर्षांनी आम्हाला दिले आहे.

* आम्ही केलेल्या परिश्रमाचा श्रेष्ठ आनंद या चौदा वर्षांनी आम्हाला दिला आहे. संपादकाला, मार्गदर्शकाला, विशेषांकांच्या अतिथी संपादकाला, संपादक मंडळाला केलेल्या संपादनकार्याने प्राप्त करून दिलेल्या आनंदाची आठवण ही गेली चौदा वर्षे करून देत आहेत.

* गत चौदा वर्षांतील नयन मनोहर अर्थपूर्ण मुखपृष्ठांची, मुखपृष्ठकथांची, सहा विशेषांकांची, त्यापैकी दोन जागतिक पातळीवर प्रकाशित झालेल्या विशेषांकांची, चित्रपट विशेषांकाची, 'किताब-ए-नवरस' सारखा विशेषांकाची व अन्य संदर्भमूल्य असलेल्या अंकांची आठवण रसिक वाचकांना ही गेली

चौदा वर्षे करून देत आहेत.

* इंग्रजी तसेच अन्य विदेशी भाषकांना, जगातील ख्यातकीर्त संशोधकांना आणि लेखकांना 'अक्षर वाङ्मय' या आमच्या मराठी वाङ्मयीन नियतकालिकात लिहिण्यास प्रवृत्त केल्याचे समाधान या चौदा वर्षांनी आम्हाला दिले आहे.

* अनेक देशांतील प्रख्यात पुराशास्त्रज्ञ, महनीय संशोधक, मान्यवर अभ्यासक, नावाजलेले संगीतकार, रसिकप्रिय लेखक-कवी आज 'अक्षर वाङ्मय' हे मराठी वाङ्मयीन नियतकालिक वाचीत आहेत. आवर्जून मागवून घेत आहेत. जगातील अनेक संस्थांच्या ग्रंथालयांमध्ये 'अक्षर वाङ्मय' हे मराठी वाङ्मयीन नियतकालिक आज वाचनास उपलब्ध आहे याचे समाधान या चौदा वर्षांनी आम्हाला दिले आहे.

* भारतातील व विदेशांतील अभ्यासक-वाचकांचा सातत्याने वर्धित होत आलेला उदंड प्रतिसाद व वर्धिष्णू सभासदसंख्या या दोन्ही गोष्टी उत्साहित करणाऱ्या असून दर्जेदार अंक नियमितपणे काढण्यास प्रवृत्त करणाऱ्या आहेत. गेली चौदा वर्षे वाचकांचा हा प्रतिसाद नवीन संपादनप्रकल्प हाती घेण्याची आठवण करून देणारा आहे.

सिंहावलोकन करता हे लक्षात येते की गत चौदा वर्षांनी आम्हाला भरभरून यश दिले आणि रसिक वाचक सभासदांना भरपूर वाचनानंद दिला. असे असल्याने 'अक्षर वाङ्मय'ने गेली चौदा वर्षे भरभरून समाधान दिले ही भावना मनात बळावते.

आता थोडे चौदाव्या वर्षातल्या 'अक्षर वाङ्मय'च्या या अखेरच्या अंकाविषयी :

सदर अंकातील मुखपृष्ठकथा चित्ररसग्रहणात्मक ललितगद्य आहे.

मराठी कादंबरी विश्वातील मैलाचा दगड मानल्या जाणाऱ्या 'रणांगण' कादंबरीच्या वैशिष्ट्यांचा नव्याने शोध घेणारा समीक्षात्मक लेख व्यासंगी समीक्षक रसाळ सरांचा असून तो संदर्भमूल्य असलेला आहे. ना. धों. महानोर यांच्या कवितांचा विचार करणारा डॉ. जनार्दन वाघमारे यांचा लेख, समीर झांट्ये यांचा 'पोर्तुगीज सत्ता आणि गोमंतकीय मराठी नियतकालिके' हे दोन्ही समीक्षात्मक लेख वाचनीय आहे.

अमेरिकास्थित शिवाजी सेठ यांचा सदर अंकातील 'BAHULI - In memory of an Innocent Girl's Historic Sacrifice for Women's Education' (बाहुली - एका निष्पाप मुलीने स्त्रीशिक्षणासाठी दिलेल्या ऐतिहासिक बलिदानाच्या स्मरणार्थ) हा लेख वाचकाला अंतर्मुख करणारा आहे

या लेखांबरोबरच डॉ. सुधाकर शेलार, डॉ. समिता जाधव, डॉ. श्रीकांत पाटील, रा. गो. चवरे यांचे परीक्षणात्मक लेख असून त्या शिवाय 'अंगाईगीते : भारतीय आणि जागतिक - अक्षर वाङ्मय अंगाईगीत विशेषांका' वरील मान्यवर लेखक इंद्रजीत भालेराव व ग्रंथपाल डॉ. जगदीश कुलकर्णी यांच्या प्रतिक्रियाही सदर अंकात समाविष्ट आहेत.

या प्रकारे देशी-विदेशी लेखकांनी सदर अंकात सहभाग नोंदवला आहे.

- संपादक

‘अक्षर वाङ्मय’ ची वर्गणी मनीऑर्डर / धनादेश / धनाकर्ष संपादक
‘अक्षर वाङ्मय’ या नावे किंवा मेल ट्रान्सफरने वर्गणी जमा करावयाची
असल्यास भारतीय स्टेट बँक शाखा, अहमदपूर, जि. लातूर येथे जमा
करावी.

खाते: संपादक ‘अक्षर वाङ्मय’ खाते क्र. ३६८३२८४६७५६

IFSC बँक क्र. SBIN - 0020041 या बँकेतील

अक्षर वाङ्मय खाते क्र. ३६८३२८४६७५६

वार्षिक वर्गणी रु. ५००/-

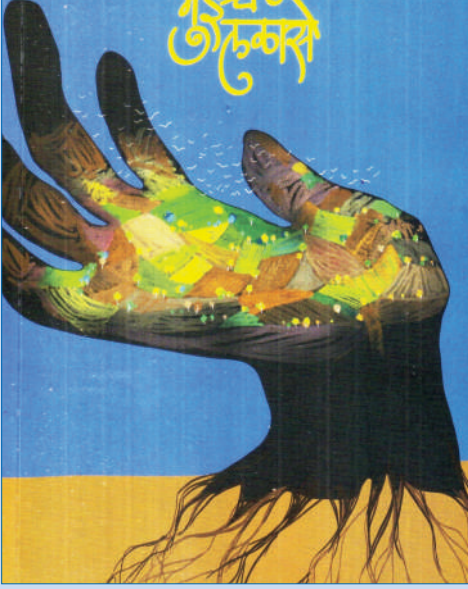
द्विवार्षिक वर्गणी रु. ९००/-

पंचवार्षिक वर्गणी रु. २०००/-

गुगल पे आणि फोन पे नं.- ९४२३६५५८४१

इंद्रजित भालेराव

भुईचे लळासे

भुईचे लळासे:

इंद्रजित भालेराव

वस्तुविनिमयातील अर्थकारण काळातील शेतकऱ्यांच्या सुखी आणि निसर्गसंवादी जीवनापासून ते आजच्या चलननियंत्रित अर्थकारणामुळे झालेल्या त्यांच्या जीवनापर्यंतचा मोठा पट ही कविता साकार करते. त्यामुळे तिला शेतकरी जीवनाच्या गाथेचे रूप प्राप्त झाले आहे..... वर्तमान वास्तवाच्या सामुग्रीतून जरी ही कविता घडत असली तरी वर्तमानाच्या कक्षा ओलांडून सार्वकालिक होण्यात ती यशस्वी झालेली आहे.

- सुधीर रसाळ

तुमची आमची माय:

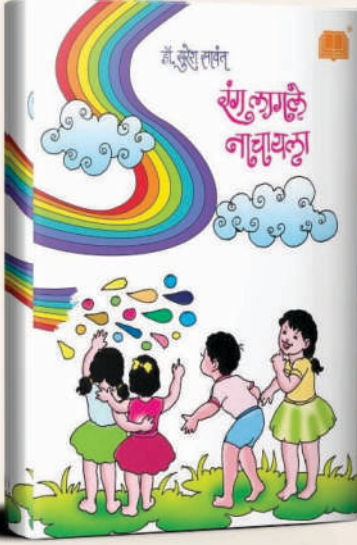
इंद्रजित भालेराव

एका खेड्यातील खात्यापित्या घरातील एक मुलगी विवाहानंतर सामान्य कुटुंबात येते. ज्या घरात खाण्यापिण्याचे वांधे असतात आणि घराला दाराच्या ऐवजी झोपाटा असतो, अशा घराला ती आपल्या अंगच्या कर्तृत्वानं आणि कर्तृत्ववान नवऱ्याच्या साहाय्यानं गरिबीच्या खातेऱ्यातून बाहेर काढते..... अशा आईच्या भोवतीच्या वीस माणसांनी दाखवलेले तिच्या आयुष्याचे हे विविध कंगोरे. खऱ्या अर्थाने आजची मंदर इंडिया म्हणता येईल अशा प्रातिनिधिक भारतीय स्त्रीचं हे समग्र दर्शन.

इंद्रजित भालेराव

दिलीपराज प्रकाशित व डॉ. सुरेश सावंत लिखित नवा कोरा बालकवितासंग्रह

कल्पनेच्या विश्वात बागडणाऱ्या,
लहान मुलांना मनोरंजनासोबत
निसर्ग-पशु-पक्षी यांच्यावरही प्रेम
करायला लावणाऱ्या कवितांचा संग्रह

रंग लागले नाचायला

कवी : डॉ. सुरेश सावंत

संपूर्ण रंगीत व
आकर्षक पुस्तक

मूळ किंमत : ₹ १८०

आजच आपल्या जवळच्या बुकसेलर्सकडे मागणी करा किंवा ऑनलाईन मागवा .

7875887311
www.diliprajprakashan.in
info@diliprajprakashan.in

दिलीपराज
प्रकाशन प्रा. लि.
www.diliprajprakashan.in

Available on
amazon

प्रति, _____

Book-Post

इंटरनेट आवृत्तीचे संकेतस्थळ
<https://aksharwangmay.org>

प्रेषक,

डॉ. नानासाहेब सूर्यवंशी, 'प्रणव' रुक्मे नगर, थोडगा रोड, अहमदपूर, जि. लातूर-४१३५१५

'अक्षर वाङ्मय' हे मासिक प्रकाशक रेखाताई नानासाहेब सूर्यवंशी यांनी प्रतीक प्रकाशन, 'प्रणव' रुक्मे नगर, थोडगा रोड, अहमदपूर, जि. लातूर-४१३५१५ येथे प्रकाशित केले.